

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

3 Vtrum illi etiam qui nihil acceperunt, restituere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

mus, adulterum huiusmodi non tanto re-
stitutionis vinculo illigari, quanto adu-
teram, de qua falsi sumus, præsertim si ipsa
sua sponte in adulterium consensit. At quo-
rem à prima linea exordiamur, si soluta
mulier cum duobus cõuerfetur, neuter eor-
um tenetur credere ex se habuisse in vtro-
ro. Imò licet Petrus suū esse credat, & Paul-
us eū suscipiat, & nutriet, & dicit, non tene-
tur Petrus rē derogere, quicquid alter, vel
sua leuitate, vel mulieris impostura deceptus
est, neq; ipse eū decepti. Pari ergo ferē
iure se potest aduiter defendere, ne credere
adducatur suū esse filiū. Haud. n. scit an aliū
secū illa admiserit, que. n. unū recipit, absq;
iniuria credi potest alium pariter admittē-
re. Quocirca, vt lege, Licius. scriptum est, ff.
de condit. & demonstr. nemo cuius patris
filius sit, satis probare potest. Hæc ergo
prior est ratio cur aduiter non visque adeo
restituere teneatur, sicut adultera. Postē-
rior vero est, quam proxime faciebamus:
nam etiā si de facie, vel alia via ei constite-
ri prolem esse suam, tamē ipsa non suppo-
suit marito. Enimvero etiā fuerit causa
remota, quia adulterium commisit, ipsa
tamē sibi vidisset, postquam sua sponte fuit
adultera, quid sibi esset de suscepto filio di-
sponendum. Quocirca si domi nutrit, sibi
imputeretur. Re vera non planè video cur
aduiter ad aliquam de iniuria teneatur re-
stitutionē. Nihilominus adiecerim, quod dum
certissimum est, filium genuisse, potens que
est aliquam facere, aut marito, aut hæredi
compensationem, aut filium citra pericu-
lum, atq; scādam nutrire, tenetur id ob
honestatem, ac decentiam facere. In tertio
argumento postulatur regula modi resti-
tuendi, dum plures in idem furtum conue-
niant. Denim Thom. solū respōdet, quod vno
restituente ceteri non tenentur dominio, sed
illi pro rata qui restituit. Indiget hoc ta-
men ampliori. explicatioque responsio,
quippe quod nō simplex, sed multiplex est.
Attamē quia articulo proximo eadē regref-
sura est materia, illic exactius decidetur.

ARTICVLVS III.

Utum illi etiam qui nihil acceperunt,
restituere teneantur.

DE circumstantia, quis, non solum exa-
minare oportet vtrum quicquid ac-

cepit, restitutionis lege teneatur, verum
etiam, virum & ille quoque qui non acce-
pit? Arguitur enim a parte negatiua. Re-
stitutio, quædam pœnæ species esse vide-
tur, pœnæ autem nemo subditur nisi ratio-
ne culpæ, ergo qui nihil accepit, nihil de-
bet. Secundo. Lex restitutionis non exigī,
vt plus refundatur, quam fuerit sublatum,
si autem qui nihil accepit, nihilominus re-
neretur, vsu venire posset, vt auctior, quam
fas esset, fieret restitutio, tum quod sæpe
plures eum qui accepit, vel consilio, vel fa-
uore iuuant, a quibus ideo pluries deberet
fieri restitutio, tum etiam quod nonnun-
quam dare id damnnum conuincuntur, quod
re tamen dare non possunt. Quare si tunc
necessaria esset restitutio, conferretur alte-
ri, quod non fuerat ei sublatum. Tertio. Si
ille, qui non accepit propterea quod aliquam
dedit causam restitutioni esset obnoxius,
pari modo, & qui iniuriôsæ acceptioni non
obstat, dum potest restituere cogere ut.
Hoc autem falsum est, qui nemo propter
seruandam rem alienam tenetur se pericu-
lo obijcere, & tamen sæpè se obijceret, si in-
latrones proclamaret, aut illis se contra op-
poneret. In contrarium tamen est istud.
Rom. i. Digni sunt morte, non solum qui
faciunt, sed et qui consentiunt facientibus.
Enimvero si consentientes digni sunt pœ-
næ, pariter & alij quomodolibet iuuantes.

Ad quæstionem quatuor conclusioni-
bus respondetur. Prima sit generale cæte-
rarum fundamentum. Quicunque causa
est iniustæ acceptionis, ad restitutionem te-
netur ratione eiusdem acceptionis, licet
nullatenus fuerit acceptæ rei particeps.
Conclusio iam supra probata est, vbi osten-
dimus ex duplici radice oriri obligatio-
nem restituendi, scilicet ratione acceptionis,
& ratione rei acceptæ, qui autem caus-
sa est acceptionis, sit eiusdem reus. Secun-
da conclusio. Nouem modis accidere po-
test, vt quis sit acceptionis causa, qui hoc
verū explicari solent.

In iusto consilium, confansus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obitans, non ma-
nifestans.

Numerus quippe iste hisce distinctioni-
bus colligitur. Bisariam potest esse quis
caussa, vt alter quid agat, vel accipiat, vide-
licet directè, & indirectè. Et quidem dire-
ctè tripliciter, videlicet ex parte acceptionis,
mouēdo, scilicet ad ipsam vno quatuor
modo-

1. concl.

2. concl.

Distin-
ctio.

modorum, nempe præcipiendo, consentiendo, & factum laudando. Secundo modo ex parte accipientis, nempe quia ipsum quis ad se recurrentem receperat, aliove modo fouet, ac protegit, quod vno recursum nomine significatur. Tertio id modo contingit ex parte rei acceptæ, nempe dum eiusdem furti, vel rapinæ particeps sit, vel maleficii socius, & hoc significatur voce, Participans. Indirectè verò quis dicitur esse causa, cum quem impedire potest, ac debet, non impedit. Et hoc tripliciter, scilicet quia præcipere cessat, aut ne faciat consulere, vel quia auxilium quo obistere posset subtrahit, vel factum occultat.

3. concl. Tertia conclusio. Ex his nouem modis quinque genere suo ad restitutionem obligant. Primus scilicet, ac potissimè Iussio Enimvero qui iubet, princeps causarum est, ac subinde præcipue restitutionis legi se subdit. Secundo loco est illius consensus, sine quo res non fieret, ut si domus custos furem intus admittat. Tertio, recursus, qui enim latronum receptor fautorque est, & protector, magnam damni causam dat, quippe quibus latrones potissimum consili, suam nutriunt audaciam. Quarto, qui vel in crimine, vel in præda participat. Ac denique quinto, ille qui cum obstrare deberet, non obstat, ut princeps, aut eius minister, sanè qui in hoc tributa stipendiaque recipiunt, ut malefactoribus Republicam expurgent. Conclusio hæc pro suis omnibus partibus vnica ratione innititur, quod isti omnes iuxta tenorem primæ conclusionis verè sunt actionis causæ.

4. concl. Quarta conclusio. Ex alijs quatuor recens is casibus non semper restitutionis vinculum emergit, eo quod non perinde, atque superiores in causam actionis suaperueniunt. Qui enim consiliū præstat, non semper est actionis causa, sicut neque ille, qui adulator, & laudat. Quare nisi quando causa verè extiterint, non sunt restituendi debitores. Pariterque de mutuo, qui dum res sit, non clamor, & de non manifestante postquam factum est sentiendum, quia non semper manifestare tenetur. Ad examen autem accuratius hanc conclusionem descendentes, primum circa basilarem primam conclusionem exploremus, quoniam sit actionis causa sentendus. Et quia id dupliciter contingit, scilicet directè, atque indirectè, de ambobus dicamus modis, idque a participantibus

exordietur, in quibus, res est clarior. Ad hæc namque illa quaestiuicula de concurrentibus cum fure, quo Syluest. in verb. Restitutio, §. cum quibusdam Iurise. super e. fuerit dignum, de homicid. alludit, hanc sibi habet regulam per suam, quod ille tantum sit acceptationis causa, sine quo illa non fieret. Vnde isti inferunt quod si fur nihilominus sine vilo socio facturus erat furtum, ille quem sibi adiunxit, non tenetur in solidum, sed pro parte, qua sibi obuenit, quia non fuit alteri cum furti. Addit autem eorum interpretes Adria quod si alter non erat nisi cum aliquo socio facturus, licet absque isto fecisset cum alio, nihilominus iste comes tenetur in solidum, quia vere est causa. Sed profecto nulla isti probabilitate tueri se possunt, quod bene Caetera. hic ante nos agnouit. Sequeretur enim in primis eadem ratione, quod si quis plures habens seruos, quo sibi essent ad nutum obsequii paratissimi, copiam illorum homicidium aut furtum iuberet facere, quod per se ipse paratissimus erat facere, vel si seruus videns herum iamiam scelus adornantem, cum sua sponte præuenisset, tunc patror ille sceleris non teneretur in solidum, neque in partem, quoniam herus per se solus fecisset, quod tamen concessu absurdissimum esset. Quod autem consequentia concedenda sit, patet. Nam perinde est ut pro alio facere, quod ipse per se iamiam erat facturus, ac si cum ipso tali casu concurras, quare si concurrentes non tenentur, certe nec faciens. Igitur sine alter cum quo Petrus concurrat, facturus fuisset sine illo cum alio, quia sine comite non fecisset, si ne omnino esset absque vilo socio facturus, nihilominus. Petrus si concurrat, tenetur in solidum. Quare in huiusmodi moralibus euentis non requiritur illum, qui ad restitutionem tenetur fuisse causam sine qua res non fieret. Quocirca nulli regula ab huiusmodi negationibus sumenda est, quod sine socio fecisset, sed ad affirmationem tantum perspicendum est, nempe ut quicumque ceu causa efficax cum altero concurrat, ut vniam efficiunt causam, censetur causa, ut tenetur in solidum. Id quippe ratio naturalis ostendit. Dum enim duo ignes eidem adiuuonem ut passio, licet vterque per se illud exurere, nihilominus dum simul coeunt, vterque est causa. Idque inde præcipue constat.

natur, quod in foro iudiciali nulla auditur eiusmodi exceptio, si aliter esset facturus necne, sed utique in solidum condemnatur. Cum ergo leges obligent in foro conscientiae, sic secundum illas de conscientiae securitate iudicandum esse. Praeterea, conditionales istae nihil ad mores attingunt, v. delicta neque virtutes augent, neque attenuant peccata. Forlan domus quam diruisti castra statim erat, & quas destruxisti legetes, turbo statim trahes erat euulsurus, nihil te tamen a restitutione liberat. Atque eo lem pertinet illud Matthaei: Necesse est ut ueniant scandala, sed vix homini per quem scandala veniunt. Quamuis scandalum per alium venturum esset, ille tamen solus per quem venit in culpa est. Ratio ergo qua percipiendum est, an aliquis sit alteri auxiliaris causa, haec sola est, si fecerit aliquid quod alicuius esset momenti ad rem pertinentis. Obuios noctu habuisti fares, quibus ad mouenti bus muro scalam tu quoque illam tetigisti, nihil tamen ex te illud pendebat, nam ipsi iam faciebant. Non es ergo secundum conscientiam causa censendus. Si curi neque vsurarij famulus quis qui non aliter quam tangendo vel seruando pecuniam est causa, quia nihil moraliter loquendo illud ad rem attingit. Illi autem qui sunt eorum agentes, qui scilicet contractus peragunt & negotia tractant, verè sunt causa, vt lib 6. patebit. Dixerim, dum ambo vel dum plures coeunt in vnam causam, nam si seorsum exempli gratia, furati sunt vnus scilicet vnum scutum, & alius postea alium, & sic ararium expilaserunt, nemo tenebatur in totum, vt habetur lege, Vulgaris. ff. de furtis. Contra hanc tamen sententiam aduersarij obijcere nobis possunt verba eiusdem legis §. qui furti. quae etiam habentur lege, ita vulneratus. ff. ad le. Aquil. nempe quod si duo aut plures simul ansem trabem, aut signum, aut quid vis aliud ponderosum furtum important, quod singuli baiulare non possent, tunc vnusquislibet tenetur in solidum actione furti. Ex cuius contrario sensu eliciendum videtur, quod si singuli totum portare possent, nemo tenetur nisi pro parte, nempe quia nemo videtur totum capere voluisse, sed partem. Respondetur non hanc esse textus mentem, imò contrariam. Studuit enim Iuriconsultus

tacite obiectioni respondere. Inimvero dum pondus singuli portare non possunt non singuli, sed collectim omnes sunt causa. Ne ergo quis inde eliceret non singulo, sed omnes simul teneri pro rata ad restitutionem, exit obuiam Iuriconsultus admonens singulos nihilominus teneri in solidum. Quare licet quisque per se portare possit, arctiori vinculo teneatur quisque in solidum. Ecce ergo de participante in crimine quomodo sit causa, teneaturque in integrum. Nam si non in crimine, sed solum in praeda bona fide participat, iam supra dictum est, non teneri nisi ratione rei acceptae pro eo quod habet, & factus est ditior. Et per hoc de militibus censendum est, qui bello iniusto simul domum depraedantur. Nam etiam si singuli per se id facerent, immo mallet vnusquisque solus domum aggredi, vel duo, vel tres quia non pluribus indigent auxiliariis, nihilominus quotquot, ceu vna manus, eam expoliant, tenentur in solidum. Neque contrarium, quidquid alij dicant, assertum tutum est. Dubium autem restat de illis, qui non simul vt vna causa, sed distinctim manum damnum dederunt, quomodo culpa labem, restitutionisque obligationem contrahant, si adeo minutim furati sunt, vt nulla eorum actio fuisse peccatum. Exempli gratia. Singuli transeuntium diuersis diebus prope vineam acceperunt duos aut tres racemos, tandem vero totam illo modo premature vindemiarunt, vtrum postea singuli in integrum ad restitutionem teneantur? Videntur enim sic teneri, quia si restitutio sub poena excommunicationis tunc praecipitur, tenentur ad illam sub reatu mortalis culpe, cum tamen si nullus teneretur nisi pro sua parte, nemo peccaret mortaliter non restituendo, quia rem tam paruam furati non est mortale. Respondetur eiusmodi furatiuncula non fuisse peccata mortalia, neque propter damnum quod postea ingens emerit, vilius actio fuit facta mortalis. Nihilominus cum postea ratione enormis nocimenti restitutio sub poena excommunicationis praecipitur, quicumque sub poena peccati mortalis tenetur vel respondere, vel soluere id tantum, quod accepit. Quare qui partem suam soluerit, non tenetur se prodere. Quod si arguas, excommunicationis cominatio.

Dubit.

Soto, de Iust. & iure. Bb nem

nemo non esse licitam nisi pro peccato mortali responde. ut id esse per se verum ratio: culpæ, secus autem ratione emergentis damni, quando sit graue. Hactenus de causa directa. Ad hoc autem quod quis indirecte sit causa, quam vocat, etiam per accidens, tria sunt requisita. Primum, ut malo non obstat. Secundo, quod obstatre possit. Tertio quod obstatre teneatur, ut 1. 2. q. 6. art. 3. D. Tho. cum Arist. docuit. Ad hoc enim quod alterius actio mihi in directe fiat voluntaria, requiritur, quod cum debeam impedire, non impediam. Nauis quippe gubernator dum illam seruare potest, quæ sub sua est cura, causa est eius submersionis. Atramen si altera quæ sibi commissa non est, submergatur, licet ei potius sit succurrere, non censetur eius naufragij causa. Quin vero adde non satis esse, ut malum quod non cohibes, cohibere debeas, ut restitutionis nexu interuenias, sed requiritur ut ad id te iustitia obliget, nam solum charitatis præceptum, ut sæpe in superioribus admonuimus, ad restitutionem non obligat. His igitur præhabitis, examinandum restat discrimen quod tertia quartaque conclusione positum est, nempe quinque causarum species ad restitutionem obligare, reliquas vero quatuor, minime. Videtur enim neque iubentem neque consentientem semper ad restitutionem esse cogendos, quia non semper sunt efficax causa. Respondetur ergo, per prædictas conclusiones illud discrimen. S. Thom. duntaxat constituisse, quod est per se cui ideo non obstat, quin & illa, quandoque non obligent. Exempli gratia dictum est participantem in crimine, hoc est cum alio concurrentem per se teneri, nihilominus, quando non est efficax causa, non tenetur. Similiter iubens per se quidem est causa mortua, immo omnium potissima applicans ministrum ad opus, nihilominus nonnunquam contingere possit ut iubens nihil ad rem faciat. Primum, quando non sublequitur damnum. In his enim omnibus hæc est infalibilis regula obseruanda, quod ubi te vera iussio, & consilium, & reliquæ causæ non sortiuntur effectum, licet peccatum committatur, nulla tamen oritur restitutionis obligatio. Item, quando aliter se est certus rem facere, & in procinctu est operis ut impediri non possit. Tunc qui diceret. Abi ergo

& fac, non esset causa efficax quæ ad restitutionem obligaret. Secus, si iubendo moueret. Prudentia enim hoc perpenderendum est. Nam etsi nequam meus seruus esset homicidium facere, nihilominus si ego qui impedire possem, iuberem, aut iubendo quodammodo mouerem, non sum à restitutione liber. Pari modo receptum per se sonat causam. Neque obstat quin vere sit causa, licet alius receptasset, ut dictum est. Sed tamen si illa receptatio non esset efficax causa, qui tantum hospicio recipio latro nem, neque illum moueo, immo dissuadeo, neque quidem furti participio, & sunt circum multa diuerioria paratissima illum recipere, non sum in foro secreto conscientie condemnandus. Similiter iudicandum de contententibus & non obstantibus, & tacentibus. Si enim non possunt obstatre, vel de iustitia non tenentur, non sunt causa. Quapropter illi cui ex officio incumbit, ut princeps & prætor, contentiens in malum & non obstantis semper est in causa, & tenentur ad restitutionem. Pariter famulus, qui custos est domus, vel ex qua latro exit ad firandum, vel quam adit, si contentiat, siue vnus ut exeat siue alter ut intret, vere cum est, nam de iustitia tenetur resistere. At vero si vicini domum latronibus impeti vides, aut a furibus perforari, licet non obstitas dum possis peccas quidem grauius, contra charitatem, nulli tamen secundum conscientiam, te subiugas restitutionis iugo. Si autem quispiam prauo animo faciat, nempe quia odio vicinum habet, cuius ideo nocumētum gratum ei est. Richardus & quidam ex Summistis arbitrādi eiusmodi hominem teneri. Melius tamen Scotus & reliqui negant, Persistendum nanque est in illa superius asserta regula, quod sola contaminata charitas, nisi iustitia violentur necessitatem restitutionis non inducit. Immo veto censuerim, quod etiam si lato tunc in flagranti delicto munus vicino offerret, qui de iustitia non tenetur inclamare, ut taceret, non fieret ille secundum conscientiam restitutionis reus, tamen si foro exteriori propter præsumptionem condemnaretur. Dico non fieri reum in conscientiam si non pecuniam furto sublatam, sed aliud pretium reciperet. Et ratio est, quia iste non facit contra iustitiam, sed duntaxat contra charitatem. Quinimo est si po-

De iube
te & co-
sentiēte.

stet interrogatus sit priuatiu ab eo qui dâ
num accepit, an latrones vel vidisset vel
audisset, non tenetur de iustitia responde-
re. Secus, si interrogetur à iudice, tunc enim
si negat, ad restitutionem tenetur, vt se-
quenti libro sub titulo de restibus, dictu ri
sumus. Ad hunc ordinem restituendi re-
ducuntur illi, quorum culpa aut damnum
datur aut irrogatur iniuria, vt extra de in-
iur. & damno dato, cap. fina. iubetur. Vn-
de Exod. 21. Si quis aperuit cisternam in
quam bos aut asinus cecidit, reus damni
est. Cui consonat l. qui foucas. ff. ad le. A-
quil. Et Exod. 22. Si egressus ignis inuen-
erit spicas, &c. reddet damnum qui ignem
succenderit. At vero de alijs causis
speciebus, nempe de illo qui malefactorem
laudat, de quo alio, qui consultat, ait D. Th.
non semper ad restitutionem obligare,
quia non semper sunt efficaces causæ. Ve-
rum tamen de consiliario dubium se offert
non dissimulandum, vtrum scilicet qui
minus consultat malum ad illud euitan-
dum quod nocentius est, laqueo restituen-
di innotetur? Vides latronem pretiosum
equum furantem, quem nullatenus co-
hibere vales, consultis vt strigoso alio mi-
noris pretij sit contentus, vtrum tenearis
illum restituere? De iure quidem & culpa,
an vlla scilicet sit minus malum contulere,
quando ad obuiandum grauiori necessa-
riam medium iudicatur, libr. 6 sub titu de
vfur. disputaturi sumus, atque in illam par-
tem propensuri, quod nulla sit culpa, im-
mo sit quandoque virtus. Modo autem
quidquid sit de culpa, dicendum de res-
tutione existimo ad nullam prorsus con-
siliatam teneri. Id quod & Adrian. meri-
to opinatur, nam consulere minus ma-
lum, non est consulere simpliciter malum,
sed comparationem illam quæ habet ra-
tionem boni. Neque intentio tunc fertur
in malum quod minus est, sed in hoc quod
est minus impedire. Quare non solum est
nocuum, immo est commodum. Et hoc
profecto ex communi animi consensu pa-
tet. Quis enim eiusmodi hominem ad res-
tutionem obligaret? Quia vero neque
rei dominus talem restitutionem reciperet
quippe cuius negotium optime gestum
est. Inelligenda enim responsio hæc est,
quando tam res minoris pretij quam res
maioris, eiusdem sunt domini, nam tunc
sua a vilius alterius iniuriam rem eius ser-

uas. Etenim si ad euitandum damnum,
quod Petro datur, consultis vt minus de-
tur Paulo, citra dubium tenetur, quando
quidem illum læsisti. Circa hanc totam
materiam disputandum hic fuisse quis co-
gitet, quomodo teneantur aut fures aut te-
stes lecieta debita detegere quando sub ge-
neralis excommunicationis comminatio-
ne præcipitur? Sed tamen de hoc libro
proximo quæst. 6. & 7. latius habendus est
sermo.

Primum igitur argumentum iam satis
solutum est. Haud enim ille tantum qui in
scelere princeps est, delinquit, verum &
quisque illum vel iussu mouent, vel con-
sensu, vel consilio, vel alia quacung. ope
iuuant, & ideo homines eodem restituti-
onis modo complicantur. Circa solutionem
autem secundi notandum est, quod dum
plures ad idem damnum aut iniuriam con-
currunt, ille præcipue ac præ omnibus qui
princeps fuit, & alios mouit, resti-
tuere obligatur. Præcipue inquam, quantum ad
culpam, hoc est grauius, peccat, si non re-
stituatur, siue iussor fuerit siue quomodo-
cunque aliter, mouens. Nihilominus illo non
restituente, singuli, vt dictum est, tenentur
in solidum. Illo autem vel quouis alio re-
stituente ceteri non amplius, tenentur ve-
ro domino, sed illi. Indiget hoc tamen,
vt supra insinuauius, amplior explicatio
ne. Vbi notandum est, quod non eodem
modo ceteri complices tenentur primo re-
stituente, quo omnes antea tenebatur do-
mino, nam illi debitores erant, non solum
ratione rei acceptæ, verum & ratione acce-
ptionis, etiam si rem iam non haberent, re-
stituente vero nihil rationis acceptionis de-
bent, quoniam ab illo nihil acceperunt,
sed ratione rei acceptæ scilicet pro ea par-
te qua quisque potius est. Sint igitur, verbi
gratia, latrones tres quorum primus paxi-
tentia ductus, totum restituit, tunc clarum
est nihil alios in conscientia debere domi-
mino, postquam ei redhibitum est quod ei
fuerat ablatum, & ad penam non tenentur
nisi condemnati. Vtrum vero, ceteri teneā-
tur prorata ei, qui restituit, distinguendum
est. Si enim eorum quilibet partem præ-
dæ potius est, citra dubium singuli tenean-
tur pro sua præcise parte. Quo fit, vt si ille
qui restituit totum insumperat, reliqui ni-
hil illi debent. Si vero ille nullum furti per-
ceperat fructum, sed abus vel alij, ille qui

Ad pri-
mū arg.

Ad secū-
dū arg.

Vtrum qui debet, statim restituere teneatur.

consumpsit debet ei totum ratione rei acceptæ. At vero si nulli eorum quidpiam ex illo damno dato ac creuit lucri, neimpe quia diruerunt domum, aut quam eripuerant prædam proiecerunt in flumen, ne ca perentur, tunc etiam discernere oportet, an ille qui restituit, alios proius sic adduxerat, ut sine suo persuasione illi non fecissent, & tunc existimauerim, ut hic ait Caietanus, reliquos nihil ei debere, quia non ratione rei acceptæ, postquam nullum per ceperunt fructum, neque ratione acceptio nis, quia ille fuit tota causa. Tameñ & hoc negandum non sit, quin si ille abique focionum comitatu rem non aggredere tur, teneantur etiam de aliqua portione. Si denique omnes sua sponte sese sceleri obulerunt, tunc singuli aliorum debent primo restitutori singulas tertias partes. Ex dictis colligitur solutio alterius dubiatiuncule, vtrum duobus qui furtum commiserunt in solidum obligatis possit dominus alteri remittere, & ab altero totum exigere? Planum enim est id in præiudicium restituentis non posse. Si enim totum ab vno extorquet, facere non potest, quin alter teneatur restituenti pro rata, modo exposito. Si ergo alterutri donare libuit, debuit tanto minus ab altero extrahere, quam tum alteri condonauit.

Caieta.

Solutur
aliud
dubium

Ad ter-
tium.
Dubium.

Ad tertium demum responderetur, illam, qui non de iustitia, sed ex charitate aut resistere malefactori tenetur, aut eum prodere, neque teneri, ut diximus, se periculo obijcere, neque si non resistat, restituere cogi. Secus autem de illis, quibus ex officio incumbat, ut iam explicatum est. De illis autem forsan sciscitari pergis, vtrum ad id etiam teneantur cum periculo mortis? Vt si prætor noctu latronibus domum inuadentibus occurrit, vtrum teneatur illos aggredi etiam si aggressu ipso periclitetur ei vita? Videtur enim ratio id postulare, cum istis ex officio incumbat custodia. Sed nihilominus respondeatur pen sandum esse damnum, & cum periculo conferendum. Haud enim semper teneantur prætor quocunque casu obijcere morti vitam, sed vbi detrimentum reipublicæ id exposcit, & ipse iustum recipit stipendium, & vbi citra temeritatem potest obijcere.

Postrema restitutionis circumstantia est tempus, de quo idcirco queritur, vtrum statim teneatur quisque restituere? Et arguitur à parte negatiua præcepta affirmatiua non obligant pro semper, ut aiunt, sed præceptum restituendi est affirmatiuum, ergo non obligat nisi occurrente temporis circumstantia, atque adeo non semper. Secundo Nullus ad impossibile obligatur, sed accidit, quod qui debet, non statim potest restituere, ergo tunc non tenetur. Tertio. Restitutio est actus virtutis, tempus autem est vna circumstantiarum, quæ sunt ornamenta virtutum, sit ergo, ut quemadmodum reliquæ circumstantiæ non sint lege designatæ, sed per prudentiam relinquuntur determinandæ, ita neque lex sit, ut statim fiat restitutio, sed quatenus licet per prudentiam vbique definitum. In contrarium est, quod eadem est ratio generis restitutionis, quæ in aliqua eius specie opus autem mercenarijs statim reddendum est, iuxta illud Leui 19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsq; mane. Ergo omnis in vniuersum restitutio illico faciendæ est.

Ad questionem vnica respondetur conclusione. Vnusquisque tenetur quam primum sibi fuerit possibile, vel restituere, vel reponit quomodo statim restituendum. potis inducias ab eo, cuius inter est de peccere. Probatur conclusio. Quemadmodum rem alienam furtipere, peccatum est contra iustitiam, ita & eam inuito domino detinere. Nam similiter impeditur eius usus, qui finis est dominij, in peccato autem remorari neq; per nimum tempus fas est, imo licere esse in peccato, implicatio est contra iustitiam, vnde Ecclesiasti. 2. 1. Quasi à facie collubri fuge peccatum, est ergo res aliena, vbi primum ad fuerit possibilitas, restituenda iam supra, questione præcedenti, præceptis. 2. explicimus quemadmodum præceptum restitutionis, quam formam habeat affirmatiuam, ut hic in solutione primi ait S. Tho. nihilominus negationem includere nõ retinendi, quæ ad illam reducitur quæ est. Non furaberis. Et hac ratione non perinde atq; alia affirmatiua præcepta aliquæ sunt circumstantiam repositis, puta, ut fiat quando oportet, ut honorare parentes, immo restitui etiam negatiua, omne excludit ipse ac subdit.